

GHEORGHE MAGHERU – mărturii documentare

Dan NEGULEASA

Familia gorjeană a Magherilor, prin rolul și funcțiile ocupate în viața politică, economică și militară a țării, a creat o însemnată arhivă ce se păstrează în arhivele județelor oltene, în cele din capitala țării, sau în cele ale cancelariilor marilor puteri europene, care dictau deciziile politice ale continentului în secolul al XIX-lea.

Compusă dintr-un număr impresionant de documente, această arhivă a familiei Magheru ne furnizează informații privind constituirea, administrarea și transmiterea averii mobile și imobile a familiei de-a lungul timpului, a implicării membrilor familiei în evenimentele politice, militare sau diplomatice care au condus la înfăptuirea unirii și independenței țării.

Documentele fiind o inestimabilă sursă de cunoaștere și scriere a istoriei naționale, s-au bucurat de atenția istoricilor, a celor pasionați de cunoaștere, folosindu-le în elaborarea unor studii de specialitate sau în publicarea de volume ori cataloage de documente¹⁾.

Printre documentele ce compun arhiva familiei Magheru, cu siguranță, pot fi incluse și cele ce se păstrează în fondurile arhivistice ale Direcției Județene Gorj a Arhivelor Naționale.

Figura cea mai reprezentativă a familiei este Gheorghe Magheru, născut în anul 1804, în județul Gorj, pe malul Gilortului, în satul Bârzeiu de Gilort, care a avut șansa de a face parte din generația patrioților români ce au luptat și înfăptuit idealurile seculare ale românilor, unitatea și independența națională, de numele și faptele căruia se leagă multe din evenimentele administrative, politice și culturale ale județului natal.

Ca exponent al generației pașoptiste, a ideilor de progres, de organizare modernă a societății românești, devenită anacronică,

Gheorghe Magheru a luptat neobosit pentru nou, pentru progres. De aceea, înțelegând calea ce trebuia urmată de societatea românească în făurirea unei Români unite, cu structuri moderne, personalitatea sa se compune din multiple fațete, probate prin faptele sale, consemnate și conservate în documentele contemporane.

La ilustrarea multiplei personalități a celui ce a fost, „ brațul de fier ” al revoluției muntene, contribuie, credem, și informațiile păstrate în arhivele gorjene.

Orașul Târgu-Jiu, în deceniul al IV-lea al secolului al XIX-lea, așa după cum o statistică a vremii o consemna ², era o modestă așezare urbană, în care predominau meșteșugarii și negustorii și număra în 1833 doar 342 de case din care 45 de zid (16 cu un cat și 29 cu două caturi) și 297 de lemn (245 cu un cat și 52 cu două caturi), în marea lor majoritate acoperite cu paie și coceni, cu străzile nepavate, pline de noroaie și bălți alimentate de cele 20 de pâraie ce străbăteau orașul, cât și de precipitațiile ce cădeau, cu gardurile din stobori și nuiete, nealiniat, cu animale domestice care le invadau și subliniau monotonia și atmosfera patriarhală.

Asanarea bălților, alinierea gardurilor, pavarea străzilor, construirea de podețe, desfășurarea unui comerț civilizată, eliminarea haitelor de câini și a animalelor nesupravegheate ce colindau orașul, a constituit una din preocupările cetățeanului și prezidentului de magistrat al orașului Târgu-Jiu, Gheorghe Magheru.

În 1833, alături de ceilalți fruntași ai vieții publice din orașul Târgu-Jiu, înainta Dvorniciea din Lăuntru o „ listă pentru îmbunătățirile și frumuseța ce s-ar cuveni a se face la acest oraș al Târgu-Jiului³), în care propunea ca măsuri de primă urgență, facerea unui local de școală – școală publică ce luase ființă în 1832 și funcționa în localuri închiriate, improprii pentru desfășurarea procesului instructiv-educativ -, aducerea unui doctor, construirea a șapte podețe în oraș și a unui pod peste Jiu, pavarea străzilor cu piatră și procurarea unei tulumbe și a două sacale, absolut necesare intervențiilor în cazul izbucnirii unor incendii.

Pentru realizarea planului minimal propus, după evaluările

autorilor, era necesară suma de 53.760 lei, sumă ce depășea cu mult bugetul orășenesc, realitate ce a impus Magistratului să facă apel la locuitori pentru a contribui la strângerea fondurilor necesare.

Conștient că progresul social nu se poate asigura fără concitadini, știutori de carte, instruiți și sănătoși, Gheorghe Magheru a sprijinit prin toate mijloacele demersurile pentru aducerea unui doctor care să asigure asistența medicală și a dotării școlii publice a orașului cu local propriu și material didactic.

În 25 septembrie 1833 vtorii vistier și cavaler Gheorghe Magheru, supleantul Judecătoriei Județului Gorj, trimitea o scrisoare "*Maghistratului*" orașului Târgu-Jiu prin care anunța că renunță la suma de 28 galbeni ce i se cuvenea pentru plata serviciului făcut județului și orașului, de a fi susținut și obținut la București cauza nedesființării județului Gorj⁴⁾, bani pe care-i donează magistratului pentru plata lefii doctorului ce va fi adus în acel oraș. Așa după cum sublinia autorul scrisorii renunță la acești bani socotind că el a făcut o faptă patriotică și cea mai mare recunoștință pentru el este prosperitatea orașului.

Cu fonduri publice și private a fost adus ca medic al orașului Frantz Enichen Moritz, care, așa după cum arată într-o cerere de eliberare a unui atestat⁵⁾, a funcționat ca medic al orașului în perioada 1838 – 1841 și a tratat în anul 1838 la o moșie a lui Gheorghe Magheru 11 oameni otrăviți cu cocleală, din care a salvat șapte, iar pe un alt om al serdarului, l-a operat scoțându-i bășica udului, a vaccinat copiii orașului, a tratat deținuții din temnița orașului și multe familii boierești dar și de oameni săraci, a ajutat la nașteri, a lichidat epidemia de lungoare din anul 1838 izbucnită în satele Costeni și Izvarna, iar în anul 1840, pe cea de dezinterie din satele Călnic și Rasova și multe alte acțiuni. Atestatul și rezoluțiile poartă semnătura prezidentului magistratului orașului Târgu-Jiu, Gheorghe Magheru.

Conștient că o societate modernă nu se poate construi fără cetățeni instruiți, știutori de carte, Gheorghe Magheru a susținut cu entuziasm și consecvență eforturile de răspândire a științei de carte, atât în orașul Târgu-Jiu, cât și în cuprinsul județului Gorj.

Documentele păstrate în arhivele județului natal ne furnizează suficiente informații despre simpatia și sprijinul acordat școlii de părintele și cetățeanul Gheorghe Magheru. Dintre ele, pentru exemplificare, putem aminti tabelul din 29 august 1839 cu cei 22 de târgujieni care au donat suma de 5681 lei pentru construirea localului școlii publice din oraș. În tabel întâlnim și pe serdarul Gheorghe Magheru ce a donat 200 taleri⁶⁾. Ori raportul revizorului școlar al plasei Gilortu, din 6 februarie 1843, trimis profesorului Școlii Normale din Târgu-Jiu⁷⁾, prin care aduce la cunoștință că serdarul Gheorghe Magheru, s-a îngrijit și a adus la școala de pe moșia sa, Cojani, un învățător transilvănean, în locul celui decedat⁸⁾.

În preocupările lui Gheorghe Magheru pentru educarea tinerei generații s-a înscris și cea a educării fetelor. Pentru aceasta, înființează în anul 1845, împreună cu paharnicii Ion Sâmboteanu și C. Roșianu, la Târgu-Jiu, un pensionat de fete. Din programa acestui pensionat aflăm că sub conducerea lui Iosif Popescu, tinerele gorjence studiau în limba română noțiuni de gramatică, catehism, istoria țării și cea creștină, geografia, istoria naturală și scriere frumoasă. Sub conducerea lui Petre Popescu se inițiau în studiul limbilor franceză și germană, iar sub îndrumarea Mariei Keler se perfecționau în cusături și lucru de mână⁹⁾.

Încă din primii ani ai șederii în orașul Târgu-Jiu a părintelui învățământului public gorjean, Constantin Stanciovi-Brănișteanu și Gheorghe Magheru se vor stabili legături trainice, care, în timp, se vor transforma în prietenie și colaborări. Aceste legături au fost consolidate și pentru că primii pași în tainele scrisului și cititului, cât și insuflarea convingerilor patriotice ale elevilor, Ghiță, Nițu și Alexandrina Magheru a primit, aici, de la profesorul școlii, profesor pe care părintele elevilor l-a iubit și prețuit, în repetate rânduri opunându-se transferării lui la o altă școală din țară¹⁰⁾.

Eforturile și intuiția lui Gheorghe Magheru privind pe prietenul său profesorul Constantin Stanciovi-Brănișteanu, de necesitatea rămânerii lui în fruntea școlii și a concitadinilor, i-au fost răsplătite când târgujienii în anul 1864 l-au ales ca primul primar al urbei lor¹¹⁾, funcție ce o deținuse și serdarul Gheorghe Magheru în anii 1840-1842.

Alegerea lui Gheorghe Magheru în funcția de președinte al Magistratului orașului Târgu-Jiu de către locuitorii așezării gorjene de la poalele Parângului a fost, de fapt, o recunoaștere a meritelor sale, a votului dat pentru modernizarea urbei. Pe lista celor votați pentru candidații ai sfatului orășenesc întâlnim pe serdarul Gheorghe Magheru, profesorul Constache Stanciovi, pitarul Dumitrache Măldărăscu ca membri, pe Ianache Costandinovici, casier și pe Matei Șișescu și Tudorache Teodoru ca membri supleanți ¹²⁾.

Oponenții generalului pașoptist în lupta pentru funcția de președinte al Magistratului, cunoscându-i firea sa aspră și năpraznică, corectitudinea ireproșabilă cât și intransigența față de abuzuri, trăsături care-l vor face vestit și iubit mai târziu, s-au opus alegerii sale „temându-se a nu le pricinui neliniștită petrecere precum este voia naltei stăpâniri” ¹³⁾.

În timpul mandatului de președinte al Magistratului Orașului Târgu-Jiu și nu numai, a fost inițiatorul unor programe de modernizare urbanistică a orașului Târgu-Jiu, de punere în aplicare a obiectivelor conținute în lista din 1833, trimisă Dvorniciei din Lăuntru. Astfel, primarul Gheorghe Magheru a inițiat un program de pavare cu piatră și nisip a străzilor orașului. Meșterii pavatori urmau să fie aduși de la Craiova și retribuiți din fondurile orășenești, iar piatra și nisipul să fie aduse de fiecare proprietar pentru porțiunea de drum ce trecea prin dreptul proprietății sale¹⁴⁾. În tabelele proprietarilor cu obligații în asigurarea materialului pentru pavarea străzilor întâlnim numele serdarului Gheorghe Magheru, maiorului Christian Tell și al lui Simion Manuc Armeanul¹⁵⁾.

Desfășurarea activității comerciale și a târgurilor de săptămână, în incinta orașului, aducea grave neajunsuri în curățenia urbei, motiv ce-l determină pe conducătorul ei, Gheorghe Magheru, să ia măsuri pentru a nu mai permite accesul joia, cu ocazia târgului săptămânal, a căruțelor în oraș¹⁶⁾, propunând mutarea locului de desfășurare a târgului de săptămână de pe ulița mare a orașului într-un loc din afara lui, în zăvoitul dintre poduri, oferindu-se a construi pe cheltuiala sa trei prăvălii de lemn, acoperite cu „*prăștilă*” ¹⁷⁾. Scopul construirii gratuite a acestor

prăvălii, așa după cum mărturisea însuși ofertantul, era acela al înfrumusețării târgului, pentru practicarea unui comerț civilizată, dar și pentru sporirea veniturilor bisericii domnești din oraș.

Conștient că dezvoltarea economică a unui județ, punerea în circulație a bogățiilor sale, nu se poate face decât cu legarea acestuia prin căi de comunicație cu restul țării, încă din anul 1840, Gheorghe Magheru se face mesagerul doleanței gorjenilor de a se realiza legătura cu Transilvania prin construirea unei șosele pe Valea Jiului. Mai târziu, în parlamentul țării, va solicita prelungirea căii ferate de la Filiași la Târgu-Jiu. Din păcate, aceste solicitări vor prinde viață la câțiva ani după trecerea sa în neființă.

Integrarea rapidă și rezultatele foarte bune obținute în înaltele funcții administrative deținute în județul Romanți și prietenia cu Christian Tell se datorau și activității sale în județul Gorj.

Prin ordinul Vorniciei din Lăuntru, în decembrie 1833, Gheorghe Magheru este orânduit „vremelnicește îndeplinitor al datorii de ocârmuitor, în locul clucerului Gheorghe Călinescu, ce era bolnav ¹⁹⁾.

Prezența în rândul magistraților Tribunalului Județean Gorj a visterului Gheorghe Magheru, în primii ani ai șederii sale în orașul Târgu-Jiu, ne este confirmată de unele documente gorjene²⁰⁾.

Carierea militară a viitorului general al revoluției muntene începe în județul Gorj, în calitate de căpitan de poteră ²¹⁾ și se continuă în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829, când pentru faptele sale de arme este decorat cu ordinul „Sfânta Ana”, categoria a IV-a ²²⁾.

O parte a documentelor din arhivele gorjene ni-l prezintă pe proprietarul Gheorghe Magheru, pe stăpânul moșiilor Cojani și Bârzeiu, a munților Puru și Petrimanu, a caselor din Târgu-Jiu, a deselor conflicte cu arendașii și vecinii, a stăpânirii acestor bunuri de către urmași în urma dispariției celui ce le agonisise ²³⁾.

Viața și activitatea gorjeanului Gheorghe Magheru este o părticică a istoriei neamului, a frământărilor neconținute pentru realizarea celor două mari deziderate naționale : unitate și independență. Ea nu este o searbădă înșiruire de date și fapte, ci, mai ales, o acumulare de

experiență umană, care prin cunoaștere ne îmbogățește moral, ne leagă prin fire invizibile de acei înaintași pe care generos, istoria i-a așezat în galeria marilor bărbați ai neamului, pe care simplu i-a numit eroi.

NOTE :

1) *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. Țara Românească 12 martie 1848 – 21 aprilie 1850*, București, Editura Academiei, 1983 ; *Documente privind Unirea Principatelor, vol.I , Documente interne (1854 – 1857)*, București, Editura Academiei B.P.R., 1961 și vol. III (*Corespondență politică 1855 – 1859*), 1964; Bălintescu, Alexandru, *Arhiva generalului Gheorghe Magheru, Catalog de documente 1582 – 1880*, București (Direcția Generală a Arhivelor Statului) '1968; Bălintescu, Alexandru – Nestorescu – Bălcești, Horia, *Catalogul Arhivei generalului Gheorghe Magheru 1665 – 1880*, Râmnicu Vâlcea, Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național, 1980; Regleanu, Mihai, *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1962; ș.a.

2) Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului* , Târgu-Jiu, 1906; Dan Neguleasa, *Gheorghe Magheru în memoria arhivelor gorjene*, în „ Oltenia – studii, documente, culegeri, seria a III-a, anul I, 1997, nr.1, pp. 112 –124

3) Arh.Naț.Gorj, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 18/1833, f. 4

4) Ibidem, dosar 22/1833-1834, f.12

5) Ibidem, dosar 7/1941, f. 1-5

6) Ibidem, dosar 31/1834.1839, f.21

7) Idem, fond, Școala Primară de Băieți nr.1 Târgu-jiu, dosar 7/1840-1843, f.173

8) Ibidem

9) Ibidem, dosar 14/1845-1846, f.1310) Idem, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 16/1841-1842, f.46

11) Alexandru Ștefulescu, *op. cit*, 1906, f.113

12) Arh.Naț.Gorj, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 14/1840-1841, f. 126

13) Ibidem, f. 32-33

- 14) Ibidem, dosar 16/1841-1842, f. 1-2, 43
- 15) Ibidem, f.14-29, 44
- 16) Ibidem, dosar 4/1841-1842, f. 3
- 17) Ibidem, dosar 28/1839-1844, f. 1-35
- 18) Ibidem, dosar 12/1840-1841, f.18
- 19) Ibidem, dosar 53/1833-1834, f. 1-8, fond Prefectura Județului Gorj, dosar 53/1833-1834, f. 3, 7
- 20) Ibidem, fond, Prefectura Județului Gorj, dosar 1/1833 și 7/1833, f. 10
- 21) Ibidem, dosar 27/1832, f.287 – 290
- 22) Ibidem, dosar 7/1834, f.147-148
- 23) Ibidem, dosar 2/1832, f.59; 81/1831-1834, f. 78-85; 6/1834, f.434-438; 23/1834, f. 255; 30/1834, f.8, 269; 4/1835, f. 1, 65; 69/1835, f.2; 61/1835, f. 110 și fondul „Tribunalul Județului Gorj”, dosar 1/1894 – 1904, f. 1-294.